

HUTNICTWO METALI NIEŻELAZNYCH	N O R M A B R A N Ż O W A	BN-86
	Analiza chemiczna rud i odpadów cynkowo-ołowiowych	0818-01/13
	Oznaczenie zawartości niklu	Grupa katalogowa 0139

1. METODA SPEKTROFOTOMETRYCZNA

1.1. Zasada oznaczania. Rozpuszczenie próbki w kwasach, ekstrakcyjne oddzielenie związku kompleksowego niklu (II) z dwumetyloglioksymem, reekstrakcja niklu roztworem kwasu solnego i fotometryczny pomiar absorpcji roztworu przy długości fali 465 nm.

1.2. Odczynniki i roztwory

- a) Kwas solny (1,18) i roztwór o $c = 0,5 \text{ mol/dm}^3$.
- b) Kwas azotowy (1,4).
- c) Kwas siarkowy (1,83).
- d) Mieszanina kwasów: 1 część kwasu azotowego (1,4) i 3 części kwasu solnego (1,18).
- e) Amoniak (0,91) i roztwory 1+1 i 4+96.
- f) Wodorotlenek sodowy, roztwór o $c = 2 \text{ mol/dm}^3$.
- g) Cytrynian trójamonowy, roztwór 10%(m/V): 140 g kwasu cytrynowego rozpuścić w wodzie, zobojętnić amoniakiem do $\text{pH} = 9$ i dopełnić wodą w kolbie pomiarowej do objętości 1000 cm^3 . Dodać kilka kropli chloroformu w celu uchronienia przed powstawaniem pleśni.
- h) Chlorowodorek hydroksyloaminy, roztwór 10%(m/V).
- i) Dwumetyloglioksym, roztwór 1%(m/V) w etanolu i roztwór 1%(m/V) w roztworze wodorotlenku sodowego.
- j) Winian sodowo-potasowy, roztwór 5%(m/V).
- k) Nadsiarczan amonowy, roztwór 3%(m/V), świeżo przygotowany.
- l) Roztwór buforowy — maskujący. 200 g octanu amonowego bezwodnego rozpuścić w 500 cm^3 wody, dodać amoniaku do $\text{pH} = 9$, rozpuścić w tym roztworze 400 g tiosiarczanu sodowego i dopełnić wodą do 1000 cm^3 .
- m) Chloroform.
- n) Fenoloftaleina, roztwór 0,1%(m/V) w etanolu.
- o) Wzorcowe roztwory niklu

Roztwór A. 0,100 g niklu o zawartości minimum 99,99% Ni rozpuścić w 15 cm^3 roztworu kwasu azotowego (2+1), dodać 2 cm^3 kwasu siarkowego, odparować do wydzielania się gęstych białych par i ochłodzić. Do pozostałości dodać 50 cm^3 wody, zagotować

do rozpuszczenia, roztwór przenieść do kolby pomiarowej pojemności 1000 cm^3 , uzupełnić wodą do kreski i wymieszać.

1 cm^3 roztworu A zawiera 0,1 mg niklu.

Roztwór B. 50 cm^3 roztworu wzorcowego A umieścić w kolbie pomiarowej pojemności 500 cm^3 , uzupełnić wodą do kreski i wymieszać.

1 cm^3 roztworu B zawiera 0,01 mg niklu.

1.3. Aparatura. Spektrofotometr z kompletnym wyposażeniem.

1.4. Wykonanie oznaczania

1.4.1. Przygotowanie krzywej wzorcowej. Do siedmiu rozdzielaczy pojemności 250 cm^3 , w których zaznaczona jest objętość 100 cm^3 , odmierzyć kolejno z mikrobiurety: 0; 1,0; 2,0; 3,0; 4,0; 5,0 i 6,0 cm^3 wzorcowego roztworu B, uzupełnić wodą do objętości około 50 cm^3 , zobojętnić amoniakiem wobec fenoloftaleiny i kolejno dodać po 10 cm^3 roztworu chlorowodoru hydroksyloaminy i 20 cm^3 roztworu buforowego, mieszając roztwór po dodaniu każdego odczynnika. Całość doprowadzić do $\text{pH} = 9$ roztworem amoniaku (1+1), dodać 4 cm^3 alkoholowego roztworu dwumetyloglioksymu i uzupełnić wodą do objętości 100 cm^3 . Roztwór ekstrahować 3-krotnie porcjami po 10, 5 i 5 cm^3 chloroformu wytrząsając przez 2 ÷ 3 min i zbierając ekstrakty w drugim rozdzielaczu pojemności 100 cm^3 . Połączone ekstrakty przemyć 20 cm^3 roztworu amoniaku (4+96), wytrząsając zawartość rozdzielacza przez 2 ÷ 3 min. Po dokładnym rozdzieleniu się warstw, fazę organiczną przelać do zlewki pojemności 100 cm^3 , a warstwę wodną przemyć 5 cm^3 chloroformu, który dołączyć do zlewki. Zlewkę lekko podgrzać w celu odpędzenia chloroformu. Następnie dodać 2 cm^3 kwasu siarkowego, podgrzać, utlenić części organiczne kilkoma kroplami kwasu azotowego i odparować do sucha. Do suchej pozostałości dodać 20 cm^3 wody, roztwór zagotować, przelać do kolby pomiarowej pojemności 100 cm^3 i kolejno dodawać: 5 cm^3 roztworu winianu sodowo-potasowego, 2 cm^3 roztworu nadsiarczanu amonowego, 15 cm^3 roztworu wodorotlenku sodowego i 1 cm^3 roztworu dwumetyloglioksymu w roztworze wodorotlenku sodowego. Roztwory podgrzać do temperatury 50°C

Zgłoszona przez Instytut Metali Nieżelaznych
Ustanowiona przez Dyrektora Instytutu Metali Nieżelaznych dnia 9 grudnia 1986 r.
jako norma obowiązująca od dnia 1 lipca 1987 r.
(Dz. Norm. i Miar nr 3/1987, poz. 10)

i ogrzewać 5 min. Po ochłodzeniu rozcieńczyć wodą do kreski, wymieszać i zmierzyć absorpcję roztworów przy długości fali 465 nm w odniesieniu do roztworu nie zawierającego niklu. Na podstawie otrzymanych wartości absorpcji wykreślić krzywą wzorcową.

1.4.2. Przebieg analizy. Odważkę 1 g próbki umieścić w zlewce pojemności 400 cm³ i rozpuścić w 15 cm³ mieszaniny kwasów. Odparować do gęstości syropu, dodać 5 cm³ kwasu siarkowego i odparować do gęstych białych par. Ostudzoną pozostałość rozpuścić w 5 cm³ kwasu solnego i 20 cm³ wody, zagotować, ostudzić, przenieść do kolby pomiarowej pojemności 100 cm³, uzupełnić wodą do kreski i wymieszać. Do rozdzielacza pojemności 250 cm³, z zaznaczoną kreską przy objętości 100 cm³, pobrać pipetą odpowiednią część roztworu wg tabl. 1.

Tablica 1

Zawartość niklu %	Objętość roztworu pobranego do analizy cm ³
od 0,001 do 0,005	całość
powyżej 0,005 do 0,010	50
powyżej 0,010 do 0,015	25
powyżej 0,015 do 0,025	20
powyżej 0,025 do 0,050	10
powyżej 0,050 do 0,10	5

Do roztworu w rozdzielaczu dodać 10 cm³ roztworu cytrynianu amonowego, zobojętnić amoniakiem wobec fenoloftaleiny do różowego zabarwienia i kolejno dodawać, mieszając po dodaniu każdego odczynnika: 10 cm³ roztworu chlorowodoru hydroksyloaminy, 20 cm³ roztworu buforowego — maskującego, roztworu amoniaku (1+1) do pH = 9 oraz 4 cm³ alkoholowego roztworu dwumetyloglioksymu. Zawartość rozdzielacza rozcieńczyć wodą do objętości 100 cm³ i ekstrahować trzy razy porcjami po 10, 5 i 5 cm³ chloroformu, wytrząsając za każdym razem przez 2 min. Połączone warstwy chloroformowe, zebrane w rozdzielaczu pojemności 100 cm³, przemyć dwukrotnie 20 cm³ roztworu amoniaku (4+96). Warstwę wodną przemyć 5 cm³ chloroformu i odrzucić. Warstwę chloroformową wraz z porcją chloroformu z przemycia umieścić w rozdzielaczu pojemności 100 cm³ i reekstrahować nikiel dwoma porcjami po 5 cm³ roztworu kwasu solnego o $c = 0,5 \text{ mol/dm}^3$, wytrząsając za każdym razem przez 1 min. Reekstrakt umieścić w kolbie pomiarowej pojemności 100 cm³, uzupełnić wodą do 20 cm³ i dalej postępować wg 1.4.1.

1.5. Obliczanie wyników. Zawartość niklu (X) obliczyć w procentach wg wzoru

$$X = \frac{m_1}{m} \cdot 100 \quad (1)$$

w którym:

- m_1 — zawartość niklu odczytana z krzywej wzorcowej, g,
- m — odważka próbki odpowiadająca pobranej części roztworu, g.

1.6. Dopuszczalne różnice między wynikami równoległych oznaczeń przy zawartości niklu:

- od 0,001 do 0,005% — 0,0005%,
- powyżej 0,005 do 0,010% — 0,001%,
- powyżej 0,01 do 0,05% — 0,003%,
- powyżej 0,05 do 0,1% — 0,006%.

2. METODA ABSORPCJI ATOMOWEJ

2.1. Zasada oznaczania. Rozpuszczenie próbki w kwasach i pomiar absorpcji atomowej przy długości fali rezonansowej 232 nm.

2.2. Odczynniki i roztwory

- a) Kwas solny (1,18) i roztwór 1+5.
- b) Kwas azotowy (1,4).
- c) Wzorcowy roztwór niklu: 0,100 g niklu o zawartości minimum 99,99 Ni rozpuścić w 20 cm³ roztworu kwasu azotowego (1+1), przenieść do kolby pomiarowej pojemności 1000 cm³, uzupełnić wodą do kreski i wymieszać.

1 cm³ roztworu zawiera 0,1 mg niklu.

2.3. Aparatura. Spektrometr do absorpcji atomowej ze źródłem promieniowania charakterystycznego dla niklu, płomień acetylen-powietrze.

2.4. Wykonanie oznaczania

2.4.1. Przygotowanie krzywej wzorcowej. Do dziewięciu kolb pomiarowych pojemności 100 cm³ odmierzyć 0; 0,5; 1,0; 2,0; 4,0; 6,0; 8,0; 10,0 i 12,0 cm³ roztworu wzorcowego. Do każdej kolby dodać po 2 cm³ kwasu solnego, uzupełnić wodą do kreski i wymieszać. Zmierzyć absorpcję atomową niklu bezpośrednio przed i po pomiarze absorpcji roztworów badanych.

2.4.2. Przebieg analizy. Odważkę próbki o masie wg tabl. 2 umieścić w zlewce pojemności 400 cm³, zwilżyć wodą, dodać 15 cm³ kwasu solnego, lekko ogrzać i dodać 5 cm³ kwasu azotowego. Roztwór odparować do suchej pozostałości, dodać 20 cm³ kwasu solnego i odparować do wilgotnej pozostałości. Dodać 10 cm³ roztworu kwasu solnego, zagotować, ostudzić, przenieść do kolby pomiarowej pojemności 100 cm³, uzupełnić do kreski wodą i wymieszać. Zmierzyć absorpcję atomową niklu w roztworze analizowanej próbki równoległe z roztworami wzorcowymi i roztworem ślepej próby. Zawartość niklu odczytać z krzywej wzorcowej.

Tablica 2

Zawartość niklu %	Odważka próbki g
od 0,005 do 0,01	2,0
powyżej 0,01 do 0,05	1,0
powyżej 0,05 do 0,1	1,0

2.5. Obliczanie wyników. Zawartość niklu (X) obliczyć w procentach wg wzoru

$$X = \frac{(c - c_1) \cdot V}{10000 \cdot m} \quad (2)$$

w którym:

- c — stężenie niklu w roztworze badanej próbki,
μg/cm³,
 c_1 — stężenie niklu w roztworze ślepej próby,
μg/cm³,
 V — objętość roztworu próbki, cm³,
 m — odważka próbki, g.

2.6. Dopuszczalne różnice między wynikami równoległych oznaczeń — przy zawartości niklu:
od 0,005 do 0,010% — 0,001%,
powyżej 0,01 do 0,05% — 0,003%,
powyżej 0,05 do 0,1% — 0,006%.

K O N I E C

INFORMACJE DODATKOWE

1. Instytucja opracowująca normę — Instytut Metali Nieżelaznych, Gliwice.

2. Istotne zmiany w stosunku do ZN-72/MPC-MN-02832. Dodano metodę absorpcji atomowej.

Dotychczas obowiązująca ZN-72/MPC-MN-02832 zostaje unieważniona z dniem 1 lipca 1987 r.

3. Autorzy projektu normy — mgr K. Zdybiewska, mgr M. Wójcik — Zakłady Górniczo-Hutnicze ORZEŁ BIAŁY i mgr M. Świercz oraz mgr B. Kończak — Zakłady Górniczo-Hutnicze BOLESŁAW.